

СТАНОВИЩЕ
ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА НИНА КОЛЕВА
„АРИАНСКИТЕ СПОРОВЕ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА
ИМПЕРАТОР КОНСТАНЦИЙ II
(историко-догматическо изследване)“
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН
„ДОКТОР“ ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 2.4. РЕЛИГИЯ
И ТЕОЛОГИЯ (*История на християнството*)
от проф. дфн Нина Димитрова

Нина Колева, магистър по богословие (2010) от Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, е редовен докторант в същия факултет. Документите по нейната докторска процедура са изрядни. За член на настоящото жури по защитата на дисертационния ѝ труд съм назначена със Заповед на Ректора на СУ РД 38 – 66 от 05. 02. 2024 г.

Дисертацията, чийто общ обем е 197 страници, е структурирана в предговор, увод, три глави, заключение и списък на използваната литература (извори и изследвания), съдържащ 193 заглавия на български, руски, английски, френски, немски, италиански и латински.

В *предговора* е обяснена мотивацията за написването на предложеното изследване, а *уводът* включва всички задължителни компоненти за тази част на един дисертационен труд, като се започне с аргументацията на *актуалността на темата*, позоваваща се на необходимостта от синергия на идеи и концепции от различни дисциплини. Следват ясни и точни дефиниции за *обекта* и *предмета* на изследването, както и за *обхвата* и предложената разчленена *структура* като предпоставка за логичност на изложението. По-нататък иде ред на обясненията на *целта*, както и на *задачите*, чрез които тя ще бъде изпълнена, а също и на *очакваните резултати*. *Тезата* (или *хипотезата*, по предпочитанията на докторантката) обявява ключовата роля, която църковно-историческият IV век играе за съдбата на християнството, на древния свят и за последвалото развитие на европейската цивилизация.

В *увода* са анонсирани и методите, които предстои да бъдат използвани, а особено внимание е отделено на изворите и интерпретативната литература, подробно описани. Така композиран, уводът е заявка за едно успешно изследване.

В първата глава – „Св. император Константин I и наследници“, проучването има предимно исторически характер; цел на тази част от дисертацията е да въведе читателя в контекста на църковно-историческите събития, обект на предстоящ анализ. Структурирана в няколко подпараграфа, първата глава предлага подробни и компетентни описания.

Втората глава – „Арианският спор“, е предхождаща в теоретично отношение следващата и най-важната част на дисертацията. Тук е изяснена същността на арианската ерес, проследени са арианските спорове преди Никейския събор и е направен изводът, че арианската криза е първата голяма криза, нанесена на християнството още в най-ранните му години (с. 74). Отделено е внимание на борбата с тази ерес след Никейския събор и на други важни събития от указания период, като историко-догматическото изследване е преобладаващо сега: творчеството на св. Атанасий като основател на постникейското тринитарно богословие е разгледано и анализирано и извън споровете с арианите; особено важен акцент е поставен върху кападокийското богословие, получило в дисертацията удовлетворително и ясно изложение. Прави отлично впечатление успешният опит да бъдат съпоставени тримата велики кападокийци и да бъдат открити техните специфични заслуги в разсъжденията им по въпроса за съотношението между същност и ипостас.

Едно от изказаните в тази глава твърдения се нуждае от допълнително разяснение или редакция – става дума за религиозните отношения между Запада и Изтока, за които на с. 100 се казва следното: „На Запад често се гледало на Изтока едва ли не като на група дръзки църковни авантюристи, търсачи на катедри, и се смятало, че тези богословски спорове са били водени просто от амбиция. Това отчасти било вярно...“

Третата глава – „Император Констанций II като владетел“, отново комбинира методи от историята и от богословието, за да представи достатъчно

убедително аргументация в полза на издигнатата в дисертационното изследване теза. Отделните параграфи тук обсъждат подробно религиозната политика на император Констанций II (в съпоставка със съответната при св. Константин, което извява специфичните различия), представя ролята на придворните епископи при провеждането на тази политика, както и последвалите важни църковни събития. Добро впечатление прави анализът на съотношението *езичество – християнство* на Изток и на Запад.

На проарианската политика на Констанций II основателно е поставен акцент, като изложението внимателно проследява провеждането на най-важните събори през IV век. Направено е обобщение за значимостта на института *църковен събор* като един от определящите фактори за консолидирането на църквите на Изток и на Запад, както и за реалния неуспех на тази политика, обречена поради нейната арианска основа. Преценката за противоречивия и несъстоятелен характер на религиозната стратегия на Констанций II е убедителна.

Третата глава, която се занимава подробно и с отношенията между императора и Персия, завършва с извода, че макар Констанций II да е често смятан за поддръжник на арианството, неговата версия е всъщност компромисна.

В заключението се представят резултатите от изследването, които потвърждават изходната теза и очертават арианството като най-значителната в религиозно и социално отношение ерес през IV век.

Авторефератът на дисертацията е изготвен грижливо и я представя адекватно. Формулирани са три научни приноса, чиято претенция е основателна.

Докторантката има три публикации по избраната тема.

В заключение: представеният за обсъждане труд „Арианските спорове при управлението на император Констанций II“ е компетентно изпълнено историко-догматическо изследване, отговарящо на изискванията на жанра „дисертация“. Тези мои впечатления ме мотивират да гласувам с „да“ на Нина Танева Колева

да бъде присъдена исканата образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.4 *Религия и теология*, специалност *История на християнството*.

12. 03. 2024

Подпис: